

Lahtisen avaus on mainio ja pääpiirteissään kannatettava. Mutta vaikka Lahtisen termit tulisivatkin yleisesti hyväksytyiksi – ja huolimatta siitä, että pelkästään tämä tulisi tuottamaan merkittäviä suuntaa-antavia *sisällöllisiä* vaikutuksia – merkitsisi kysymyksen pelkistyminen ainoastaan terminologiseksi sopimusasiaksi mielestäni hyvän tilaisuuden tuhlaamista. Toivottavampaa olisi, että kysymys johtaisi laajemmin sen itseymmärryksen laadun arviointiin, joka koskee filosofisen tutkimuksen, opiskelun ja opetuksen tehtäviä, päämääriä ja (potentiaalista) merkitystä.

FILOSOFIAN YHTEISÖLLINEN TEHTÄVÄ

Kysyessä filosofisen harrastuksen tehtäviä, päämääriä tai merkitystä asiaa voidaan luonnollisestikin tarkastella eri näkökulmista. Ensinnäkin voidaan tarkastella joko filosofisen harrastuksen *henkilökohtaisia* (ja subjektiivisia) tai *yhteisöllisiä* (ts. ”kommunikatiivisia” tai yhteiskunnallisia) tehtäviä ja päämääriä. Edelleen yhteisöllisen tehtävän toteuttajana voidaan tarkastella joko yksittäistä filosofian harrastajaa tai koko filosofista instituutiota¹. Vaikka olisi selvempää pitäytyä yhteen näkökulmaan kerrallaan, ei niitä aina voi tarkastella toisistaan erillään, sillä jotkut esimerkiksi tuntuvat ajattelevan filosofian voivan toteuttaa joitain yhteisöllisiä päämääriä vain henkilökohtaisten päämäärien saavuttamisen kautta (ts. että *vain* henkilökohtainen voi olla poliittista). Edelleen voidaan naiivisti ajatella filosofisen instituution toiminnan olevan jonkinlainen ”painotettu summa tai keskiarvo” yksittäisten filosofian harrastajien toiminnasta.

Vaikka olenkin taipuvainen ajattelemaan, että todellisen tai aidon filosofian on oltava myös henkilökohtaisesti merkityksellistä (ts. väljästi ottaen ”itsen projekti”²), eivät henkilökohtaiset tavoitteet tai päämäärät voi aina nousta relevanteiksi julkisen keskustelun kohteiksi. Jos filosofian harjoittaja pyrkii filosofiallaan puhtaasti henkilökohtaisiin päämääriin (kuten ”henkiseen kasvuun” tms.) eikä hänellä ole mitään (esim. taloudellisia tai kommunikatiivisia) vaateita muulle yhteiskunnalle, ei kyseisen filosofian päämäärien tai sisällön arvioinnille jää mitään yleistä tarvetta – esoteerinen tieto ei aina avaudu lainkaan julkisesti argumentoituviksi kysymyksiksi. Kommunikatiivisuus ja esoteerisen tiedon tuottaminen voivat olla esoteerisesti motivoituneelle tutkimukselle puhtaasti välineellisiä tavoitteita (ne voivat toimia vaikkapa jonkinlaisena ”kontrolliaineistona” tai ideapankkina) – esoteeriselle filosofialle toiminnan vaikutukset filosofiaan itseensä ovat ensisijaisia. Puhtaasti henkilökohtaista tehtävää toteuttava filosofia voikin näyttäytyä muille sellaisena, ettei siitä joko voi tai kannata yrittää puhua yleisesti. Mutta heti

kun pohjimmiltaan subjektiivisesti motivoitunut filosofia alkaa vaatia yleistä arvostusta tai tunnustusta, on sen kyettävä legitimoimaan itsensä tai tarpeellisuutensa julkisesti. Tällöin se ei voi enää vedota vain henkilökohtaisiin intresseihin, vaan sen on väitettävä, kuviteltava tai vähintäänkin uskoteltava palvelevansa

jollain tavalla yhteistä tai yleistä hyvää. Kaiken näinkin väljässä mielessä yhteisöllisesti motivoituneen filosofian on oltava ainakin periaatteessa julkisesti arvioitavissa olevaa.

Filosofian yhteisöllisillä tehtävillä ja päämääriillä tarkoitankin kaikkea filosofian tai filosofisen instituution ulkopuolisten päämäärien ohjaamaa filosofiaa. Tällaisen filosofian sisällölliset tavoitteet liittyvät jollain tavalla yhteisöllisiin tai ”kenen tahansa” suorittamiin toimintoihin. Tässä mielessä esim. suurin osa tieteenfilosofiaa – myös luonnontieteiden filosofiaa – väittää implisiittisesti tavoittelevansa yhteisöllisiä päämääriä. Yhteisöllistä tehtävää en siis tässä yhteydessä liitä pelkästään normatiiviseen etiikkaan, poliittiseen yhteiskuntafilosofiaan tms. Yhteisöllistä tehtävää täyttämään pyrkivällä filosofialla on vain oltava yleisesti ja julkisesti positiiviseksi arvioitavissa olevia yhteiskunnallisia päämääriä.

POSITIIVINEN JA NEGATIIVINEN FILOSOFIAKÄSITYS

Kun nyt siis kysyn julkisesti filosofisen toiminnan tehtäviä, päämääriä ja merkityksellisyyttä, on niitä luontevaa tarkastella etupäässä yhteisöllisessä mielessä. Suhteessa siihen rooliin, jonka filosofian tutkija, opettaja ja/tai opiskelija kokee omakseen yhteiskunnassa, voi hän nähdä filosofisen toimintansa pääasiallisen tehtävän tai merkityksen joko *positiivisena* tai *negatiivisena*. Tämä ei viittaa eroon hyvän ja huonon filosofian välillä, sillä niin positiivinen kuin negatiivinenkin filosofia voi olla filosofiana hyvää tai huonoa. Kyse on pikemminkin erottelusta *positiivisen* ja *negatiivisen filosofiakäsityksen* välillä ja se vastaa karkeasti Lahtisen (2000) jakoa filosofiaan ja filosofiantutkimukseen. Positiivinen ja negatiivinen filosofiakäsitys ovat kuitenkin vain eräänlaisia ideaalityyppejä – reaalisten tapausten voidaan yleensä sanoa olevan vain voittopuolisesti tai leimallisesti joko positiivisia tai negatiivisia.

Positiivisella filosofiakäsityksellä tarkoitan filosofiaa, jossa tutkimuksen (tai opiskelun) päätavoitteena on *uuden synteettisen ja propositionaalisen maailmatiedon omaksuminen* – karkeasti ottaen ”oikean näkemyksen tai käsityksen” saavuttaminen todellisuuden luonteesta, kuten on muissakin tieteissä.³ Keskeistä on ennen kaikkea *asenne* tai *pyrkimys* eikä varmuus tuloksellisuudesta – ts. se kuinka uusiksi, synteettisiksi, tarpeelliseksi tai onnistuneiksi – tai filosofisiksi – eri yritykset toteuttaa

Tommi Vehkavaara

FILOSOFIAN PALUU?

– negatiivinen ja positiivinen asenne filosofiassa

Mikko Lahtinen esitti pääkirjoituksessaan (*n & n* 3/2000) yleiskysymyksen, miksi Suomessa filosofisen instituution keskilattiaa hallitsevat tutkijat ja opettajat eivät ole, halua olla tai koe olevansa filosofeja. Kysymyksen ei pitäisi olla filosofian harrastajille kovin vähäinen, sillä se koskettelee koko filosofisen toiminnan identiteettiä ja mieltä – sitä minkälainen filosofiakäsitys kuvaa tai ohjaa filosofista harrastusta, mitä filosofia on tai mitä sen pitäisi olla. Lahtinen ehdottaa, että ”*filosofin* määre varattaisiin suurille suunnannäyttäjille tai ainakin laajasti sivistyneille oppineille. Muussa tapauksessa käytettäisiin kohdallisempia ilmauksia *filosofiantutkija* ja *filosofiantutkimus*.”

tätä pyrkimystä lopulta sattuvat osoittautumaan. Positiivinen filosofia ei edellytä *uskoa* menestyksellisyyteensä – vaikka se onkin tavallista – pelkkä *toivo* riittää. Positiivisen filosofian ”spekulatiivinen” luonne tekee sen kuitenkin haavoittuvammaksi asiallisen kritiikin suhteen kuin negatiivinen filosofia.

Negatiivisen filosofiaikäsiytyksen hallitsema filosofi taas kokee joko ainoaksi yhteisölliseksi tehtäväkseen tai jopa ylipäänsä ainoaksi filosofian tekemisen mahdollisuudeksi jo-olemassa-olevien tietojen, teorioiden, käsitysten tai käytäntöjen loogisten ja/tai käytännöllisten seurausten analyysin ja kritiikin. Negatiivinen filosofia korottaa siis *kriittisen* tai (käsite)*analyttisen* filosofian ja niihin liittyvien arvojen ja menetelmien vaalimisen filosofi(a)n *ainoaksi* yhteisölliseksi tehtäväksi. Tämä on ymmärrettävä oikein – pelkkä kritiikki tai analyysi ei vielä tee filosofiaa negatiivista vaan tavallisesti positiivinenkin filosofia sisältää kritiikkejä ja analyysijä.⁴ Negatiivista filosofiaa kritiikistä tulee silloin kun jäljelle ei jää edes sitä ainoaa (reaalista) vaihtoehtoa – tai jos analyysi ei ota edes implisiittisesti kantaa minkään vaihtoehdon puolesta.

Negatiiviseksi filosofiaksi voidaan lukea myös valtaosa filosofisen tradition aatehistoriallisesta tai filologisesta eksegetiikasta ja hermeneutiikasta – tai *muusta sellaiseksi käytännössä ajatuvasta* klassikkotutkimuksesta – sillä myös näissä harjoitetaan vain jo-olemassa-olevan ”mahdollisen tiedon” (ts. käsitteiden ja käsitysten) eksplikointia, tunnetuksi tekemistä tms. Positiivista sisältöä historiallinen tutkimus saa, jos sitä käytetään muodostamaan argumentti traditiosta esiin nostetun kannan, käsitteen tms. *sisällöllisen* piirteiden hyväksymisestä (tai hylkäämisestä). Pelkkä historiallisten faktojen tunteminen ja perusteleminen ”oikeiksi” – vaikka ne olisivatkin sitten filosofian-, aate- tai käsitehistoriallisia faktoja – ts. ”pätevän” ja argumentoidun historiallisen tulkinnan saavuttaminen, voi ehkä olla positiivista historiantutkimusta mutta ei vielä positiivista filosofiaa.⁵

ABSOLUUTTISEN VARMUUDEN IDEAAALI JA FILOSOFIAKÄSITYKSEN NEGATIVISOITUMINEN

Filosofian historiasta löytyy toki kaikilta ajoilta sekä leimallisesti positiivisiksi että negatiivisiksi luokiteltavia filosofeja. Karkeasti ottaen positiivisen filosofiaikäsiytyksen voidaan kuitenkin sanoa merkittävästi yleistyneen tai vahvistuneen uuden ajan alun tieteellisen ”vallankumouksen” perusmotiivina. Filosofiasa kartesiolaisen epäilyn metodin tarkoituksena oli päätyä absoluuttisen varmoihin, kaiken epäilyksen tuolle puolen jääviin metafysiikan aksiioomiin, joiden muodostamalle perustalle voitaisiin rakentaa uusi totuudellinen maailmankuva. Tällaista ”foundationalismia” jos mitä voidaan pitää tyyppiesimerkkinä positiivisen filosofian ohjelmanjulistuksesta.

Mutta siinä missä uusi luonnontiede ja kartesiolainen ajattelumalli merkitsi positiivisen tiede- ja filosofiaikäsiytyksen läpimurtoa, ne sisälsivät samalla myös siemenet negatiivisen filosofiaikäsiytyksen uudelle tulemiselle. Ensinnäkin uusi positiivinen tiedekäsitys merkitsi erityistieteiden vähittäistä itsenäistymistä filosofiaista. Yhä useamman synteettisen tutkimuksen alettiin katsoa kuuluvan paremminkin johonkin uuteen empiriseen tieteeseen kuin filosofiaan, jolloin filosofian keskiöön jäi pikku hiljaa jäljelle pelkkä negatiivinen tutkimus.

Pelkkää filosofian alan kaventumista *de facto* ei kuitenkaan voi yksinään pitää riittävänä voimana tuhoamaan unelmaa positiivisesta filosofiaista. Vasta todellisen tiedon kriteeriksi julistetun *absoluuttisen varmuuden ideaalin* voi sanoa vähä vähältä tyhjentäneen myös filosofisen itseymmärryksen aidosti positiivisesta pyrkimyksestä. Itse asiassa kaikki kontingentti ja epävarma

tutkimus saatettiin sulkea filosofian ulkopuolelle (ts. jättää erityistieteiden vastuulle), juuri siksi että filosofian positiiviselta sisällöltä alettiin vaatia absoluuttista varmuutta.⁶ Sisällön positiivisuuden kannalta ongelmaksi koitui se, ettei metafysiikan (tai logiikan) ikuista perustaa lopulta löytynytään – että absoluuttisen varmuuden vaatimus osoittautui *vain* ideaaliseksi. Descartesista Humen ja Kantin kautta loogiseen positivismiin ja Wittgensteiniin johtavassa absoluuttisen varman tiedon metsästyksen traditiossa on legitiimin filosofian ala – ”sen mistä voi puhua”, ts. se ”perusta”, josta voi *kuvitella* saavutettavan absoluuttisen varmaa tietoa – jatkuvasti rapautunut.⁷ Negatiivisen filosofiaikäsiytyksen uusi tuleminen ei siis ole seurausta vain heikosta itsetunnosta ja ylenpalttisesta kunnioituksesta menneiden mestareiden pyhiä kirjoituksia ja hämääriä käsitteitä kohtaan (vaikka tällainenkin selitys lienee käypä joidenkin yksittäisten filosofiantutkijoiden kohdalla). Se on seuraus yleisesti ylistetystä epäilyn metodista – tai sen mahdottomuudesta (tai ”ideaalisuudesta”) todellisen filosofisen toiminnan metodina.⁸

Tarkoitukseni tässä kirjoituksessa on räpistellä tätä filosofiaikäsiytyksen negativisoitumistendenssiä vastaan etsimällä uutta tilaa positiiviselle filosofiaikäsiytykselle – ja vaatimalla varsinaisen filosofian paluuta filosofiantutkimuksen valtaamaan filosofiseen instituutioon. Vaikka tulenkin esittämään kritiikkiä negatiivista filosofiaikäsiytystä kohtaan, en missään mielessä tarkoita, ettei kriittiseksi tai ”hermeneuttis-eksegeettiseksi” kutsumani tutkimus tai sen vaaliminen voisi parhaimmillaan olla itsessäänkin – saati sitten positiivisen pyrkimyksen tukena tai osana – yhteiskunnallisesti arvokasta ja tarpeellista. En myöskään kuvittele, että pyrkimys positiiviseen filosofiaan jotenkin automaattisesti tuottaisi hyvää filosofiaa. Yleisesti ottaen asia on varmaankin juuri päinvastoin – suurin osa positiivisesta filosofiaista lienee *sisällöllisesti* keskinkertaista ja pinnallista. On varsin aiheellista varoitella toisaalta ”yleisten asioiden erikoisasiantuntijoina” esiintyvistä filosofeista, kuten Leila Haaparanta (1996) tekee, tai toisaalta karismaattisista ja retorisesti ylivoimaisista ”olemuskennäkirjoista”. Molemmat esittävät sen kummemmin argumentoimatta – tai edes kykenemättä argumentoimaan – intuitioon vetoavia mielipiteitään ja näkemyksiään verhottuna tieteellisesti tutkitun totuuden arvovaltaiseen kaapuun. Usein negatiivinen filosofiaikäsiytys sisältääkin aidosti tervehenkisen vaatimuksen olla ainakin niin kauan luottamatta edes omiin (saati sitten toisten) intuitioihin ja ”näkemysiin” *yleisistä asioista*, kunnes niiden alkuperän luotettavuuden puolesta kyetään esittämään edes jonkinlaisia perusteita.

NEGATIIVISEN FILOSOFIAKÄSITYKSEN KONSERVATIIVISUUS

Jos siis negatiivinen filosofiaikäsiytys on puhtaasti yksityinen, ts. koskee vain filosofin käsitystä *omista* filosofisista mahdollisuuksistaan, tavoitteistaan ja kyvyistään, ei sen tuomitsemiselle ole mitään tarvetta etsiä mitään yleisiä perusteita. Kyllä negatiivista filosofista tutkimusta tarvitaan. Mutta jos negatiivinen filosofiaikäsiytys omaksutaan hegemonisena, filosofista toimintaa *yleisesti* ohjaavana normina, jonka mukaan oikeastaan *kaikkea* filosofiaa *pitäisi* arvioida – mikä näyttää olevan kehityksen suuntana Suomen akateemisessa filosofiaassa⁹ – on myös sen yleiselle kritiikille aihetta.

Filosofiaa *yleensä* koskevana käsityksenä negatiivinen filosofiaikäsiytys määrittelee filosofian tietynlaisena erillisinstituutiona, jolla on erikoistunut yhteiskunnallinen rooli, toisaalta ”kritiikin asiantuntijoiden” ja toisaalta ”oppineiden” muodostamana filosofisen (tai humanistisen) perinteen ja kulttuurin vaalijoiden kommunikaatioyhteisönä. Toisin kuin positiivinen filosofia,

negatiivinen filosofia jää suhteessa (muihin) tieteesiin lähinnä kriitikon tai aputyöläisen asemaan. Erityistä filosofista uskomustietoa pidetään joko mahdollisena (ts. sisäisesti ristiriitaisena käsitteenä) tai sitten sanaa ”tieto” käytetään jonkin sellaisen nominaalimääritelmän tai epämääräisen ”yleisen käsityksen” mukaisesti,¹⁰ että voidaan sujuvasti puhua filosofisesta tiedosta ymmärtämättä vähääkään välittää *mistä* se on olevinaan tietoa (tai onko se edes tietoa mistään) ja *mitä merkitystä* sen ”tietämisellä” on.

Jos aitoon tai hyvään filosofiaan katsotaan kuuluvan *pelkääntään* ”puhtaasti” kriittisiä ja/tai ”hermeneuttis-eksegeettisiä” tutkimuksia – eikä tällaisen negatiivisen asenteen tarvitse olla tietoinen – niin filosofia ei voi itsessään täyttää mitään yhteiskunnallisesti ”edistysellistä” tehtävää. Tällaisessa puhtaasti negatiivisessa filosofiakäsityksessä filosofialle jää vain säilyttävä, konservatiivinen (jollei suorastaan taantumuksellinen) rooli: Eksegetiikka ilman nykyisiin käytäntöihin tai trendeihin sovellettavaa arvottavaa kannanottoa voi toimia vain yhteiskunnallisena muistina – jo-olemassa-olevan informaation säilyttämisenä. Mutta tämä konservoiva rooli ei koske vain historiallista tutkimusta, vaan myös kriittistä negatiivista filosofiaa. Myös ilman positiivista ratkaisua esitetty kritiikki ei voi sisältönsä puolesta uudistaa vaan se vaikuttaa joko konservatiivisena voimana ampumalla alas kaikki positiiviset muutosyritykset tai jopa *tuhoavana* voimana, jos tämä vaihtoehdoton kritiikki kohdistetaan vallitseviin tapoihin tai järjestyksiin. Jos puhtaasti kriittinen negatiivinen filosofia ei halua olla vaikutukseltaan tuhoavaa (tai ”vallankumouksellista”), sen on tukeuduttava yhteiskunnalliseen työnjakoon ja jo-olemassa-oleviin yhteiskunnallisiin instituutioihin. Usein punavihreän tai korkeakulttuurin yliopistointellektuellinkin yhteiskunnallinen kritiikki perustuu implisiittisesti konservatiiviselle luottamukselle markkina-liberalistisen massayhteiskunnan työnjaon toimivuuteen.

Kummassakin negatiivisen filosofiakäsityksen päätyypissä jätetään suunnistautuminen, visioiden ja suuntaviivojen määrittely muille kuin filosofeille, kuten erityistieteille tai parlamentaarisesti valituille poliitikoille. Vai jätetäänkö se sittenkin niille, joille se näyttää nykytodellisuudessa jäävän – tieto- ja biotekniikkainsinööreille ja herroille markkinavoimille?

NÄENNÄISEN POSITIIVINEN FILOSOFIAKÄSITYS

Negatiivisen filosofiakäsityksen salakavalimmat vaarat ovat kuitenkin siellä missä negatiivisuutta ei edes tunnisteta (saati sitten myönnetä) omaksi asenteeksi, kuten silloin kun se on kätkeytynyt *näennäisen positiivisuuden* kaapuun.

1. Formalisoituminen

Ensinnäkin näennäisen positiiviset kannanotot voivat tarkemmin katsottuna paljastua käytännöllisesti katsoen analyttisiksi, jotain formaalia ja viittaussuhteiltaan itseensä sulkeutuneeksi muuttunutta käsitejärjestelmää koskeviksi väittäviksi.¹¹ Tällöin ollaan kyllä lähellä absoluuttisen varmuuden ideaalia, mutta samalla kadotetaan yhteys reaali maailmaan ja jäädään maailmasta vieraantuneen diskurssin vangiksi. Filosofian formalisoitumiseen lankeaminen on tietenkin keskeinen uhka positiivisen pyrkimyksen hallitsemalle filosofialle ja sen todelliselle menestyksellisyydelle – absoluuttisen varmuuden ideaali johtaa helposti positiivisen pyrkimyksen vesittymiseen.

2. ”Kaikki on hyvää” -liberalismi

Toiseksi filosofiakäsityksen näennäinen positiivisuus voi kätkeytyä liberaaliin ”kaikki on hyvää” -asenteeseen. Tällaisella asenteella filosofia pelkistyy pelkäksi satunnaisesti omaksutun tai täysin subjektiivisesti valitun käsitteellisen viitekehysten tai tradition edelleenkehittelyksi. Filosofian tekemisessä ja lukemisessa katsotaan tärkeimmäksi siihen liittyvän tradition tunnistaminen tai määrittäminen, minkä jälkeen sitä vasta kyetään arvioimaan. Pyrkimys ”puolueettomaan” arviointiin suhteuttamalla arviointi tekstin omiin lähtökohtiin on toki itsessään jalo periaate, mutta jos katsotaan, ettei filosofiaa tai sen käsitteitä voi arvioida – tai ettei niillä ole edes merkitystä – kuin suhteessa traditioon,¹² ei valinnalle eri lähtökohtien – käsitteellisten viitekehysten ja traditioiden – välillä jää mitään filosofisia perusteita. Jos eri traditioiden ”paremmuutta” ei katsota voitavan arvioida suhteessa toisiinsa, johtaa ”annetun” tradition edelleenkehittely helposti käsitejärjestelmän formalisoitumiseen.

Mutta vaikka ”kaikki on hyvää” -liberalismi ei johtaisikaan filosofian formalisoitumiseen, on sillä negatiivisoiva vaikutus suhteessa filosofiseen instituutioon. Jos ajatellaan tutkimuksen kuin tutkimuksen olevan sisällöstä, tavoitteista ja lähtökohdista riippumatta ”yhtä arvokas”, niin negatiivisen filosofian suhteellinen osuus kaikesta filosofisesta tutkimuksesta kasvaa – suunnitelmavaiheessa negatiiviset tutkimukset lyövät vakuuttavuudessaan ja kaikessa ennustettavuudessaan kirkkaasti positiivista sisältöä etsivät arvailut, yrittämät ja hypoteesit. Jos sisällöllisiin tekijöihin ei osata tai haluta ottaa kantaa, jää filosofian arvon ainoaksi kriteeriksi sen argumenttien muodollisen kumoutumattomuuden aste – ja tässä negatiivinen filosofia on luonnollisestikin positiivista vahvempi, kun itse asiassa ei olekaan niin väliä. Positiivinen filosofinen tutkimus on riskisijoitus, askel tuntemattomaan. Sen sijaan puhtaan negatiivinen ”tutkimus” etenee täysin odotusten mukaisesti¹³ – se ei epäonnistu, jos tutkija vain noudattaa itse laatimaansa suunnitelmaa.

”Kaikki on hyvää” -liberalismi perustuu usein joko jonkin asteiselle konfliktikammolle – pelätään kertomasta tai jopa kysymästä, mikä itselle vieraissa filosofisissa traditioissa näyttää ongelmalliselta tai vääristyneeltä – tai haluttomuudelle arvioida pohjia myöten omia filosofista toimintaa ohjaavia tapoja. Aittoa traditioiden tai käsitejärjestelmien välistä etsivää ja arvottavaa dialogia tai tutkimusta paetaan kaikkien filosofisten traditioiden näennäiseen hyväksymiseen – ja ne, joita ei oikeasti hyväksytty, vaiennetaan kuoliaaksi. Mikä traditioiden välisessä keskustelussa on pelottavaa, on tietenkin keskustelun odotettavissa oleva jumiutumisen dogmien väliseksi asemasodaksi, jota voi toki yleisemminkin pitää varsin epätoivottavana saavutuksena. Tämän asemasotaan johtavan dogmaattisuuden taustalta löytyy kuitenkin usein pelko oman tradition jäämisestä tappiolle, sen osoittautumista todellisuudesta vieraantuneeksi ja itseensä kätkeytyneeksi ikkunattoman monadin kaltaiseksi diskurssiksi. Todella pelottava tällainen mahdollisuus on erityisesti niille filosofiantutkijoille, joille oman tradition tai tutkimusalan valinta on ollut *tabula rasan* valintaa, niille, jotka ovat vain ”tulleet töihin” filosofiseen instituutioon ja jotka ovat sitten vain seuranneet annettuja ohjeita, niille, joille oman tutkimus- tai opetusalan legitimoiminen *muille* – ei suinkaan itselle – on pääasia. Sen sijaan niille, joille filosofian ydin on etsiä oikeaa traditiota tai oikeita (perus)käsitteitä, voi omien valintojen osoittautuminen huonoiksi olla myös positiivinen ja vapauttava kokemus – sikäli kun hyväksytään, että tie kohti todellista eikä vain kuviteltua totuutta kulkee erehdysten ja niiden tunnustamisen kautta.

Jos katsotaan, ettei voi olla mitään filosofisia perusteita väittää jotain filosofista traditiota, lähtökohtaa tai paradigmaa toisia paremmaksi, niin silloin eri koulukuntien välinen taistelu siirtyy pois varsinaisen filosofian kentältä – siitä tulee puhdasta valta- ja henkilösuhdepolitiikkaa. Vaikka todellisuudessa ”edes jotenkin muodolliset vaatimukset täyttävää” kaveria ei jätetä -periaate ehkä olisikin tärkein tutkimus- ja opetusrahoituksen jakokriteeri, niin voitaisiin kai epäillä, ettei tämä asiointi (sikäli kun se pitää paikkansa) ole silti toivottava ja että siitä pitäisi ainakin pyrkiä pois. Mutta *tabula rasa* -tilasta traditionsa valinneille on turvallisempaa astua inhorealistiseen nihilismiin ja opportunistisesti seurata demokraattiseksi enemmistöksi julistautuvaa valtaeliittiä.

3. Byrokraattinen nihilismi tai idealismi

Läheistä sukua filosofiakäsityksen näennäisliberaalille positiivisuudelle onkin idealistinen luottamus tiedeyhteisössä saavutetun konsensuksen tai ”yleisen käsityksen” pätevyyteen suhteessa oman arvostelukyvyn, omien ideaalien tai yleisemminkin filosofisen argumentaation pätevyyteen. Molemmissa alistetaan filosofin oma arvostelukyky epämääräiselle ”yleiselle, perinteiselle tai vakiintuneelle” tavalle tai käsitykselle. Tällaiselle luottamukselle pohjaava filosofiakäsitys ei oikeastaan ole sen enempää positiivinen kuin negatiivinenkaan (vaikka lieneekin usein seurausta alunperin negatiivisesta filosofiakäsityksestä), vaan paremminkin nihilistinen tai byrokraattis-institutionaalinen. Mielestäni Haaparannan (1996) ”yleisten asioiden erikoisasiantuntijoista” käytämä nimitys ”teknokraattifilosofi” kuvaa paljon osuvammin tällaisen nihilistisen filosofiakäsityksen hallitsemia mieliä. Filosofiakäsityksensä suhteen nihilistisiä teknokraattifilosofoja näyttää erityisesti tuottavan nk. soveltava etiikka ja eräät erityistieteidenfilosofiat, joiden parissa puuhailevat filosofiantutkijat – tuntien hyvin oman inkompetenssinsa ko. tieteen suhteen – luovuttavat helposti tuomiovallan tieteen standardinäkemysel- le tai vallitsevan paradigman mukaiseksi uskotulle käsitykselle.

Itse ajateltujen arvostelukriteerien korvaaminen ”yleisesti hyväksytyillä” voi perustua tutkimuksen yhteisöllisyyttä korostavan pragmatistisen periaatteen vääristyneeseen tulkintaan. Esim. vaikka Charles Peircen mukaan tutkijayhteisön saavuttama konsensus jostakin käsityksestä voidaan pitää merkinä sen totuudesta, tämä ei tarkoita muuta kuin, että tällöin kenelläkään ei vain satu olemaan mitään positiivista syytä epäillä sitä, ts. sen totuuteen uskotaan *de facto*.¹⁴ Kyse ei ole siitä, että sen totuuteen pitäisi uskoa. Yksimielisyys ei ole päämäärä vaan pelkkä *merkki* tutkimuksen varsinaisen päämäärän, totuuden *mahdollisesta* lähestymisestä. Mutta ollakseen merkki totuudesta on tämän yksimielisyyden oltava absoluuttista – yhdenkin kompetentin todellisen epäilyn pitäisi asettaa se liikkeeseen. Lisäksi absoluuttisenkaan konsensuksen on turha odottaa olevan lopullinen eikä ole mitään perusteita väittää sen olevan absoluuttisessa mielessä edes ”lähempänä totuutta” kuin jonkin toisen käsityksen, joka on vaikkapa taloudellisista syistä jäänyt aiemmin vaille perillisiä, mutta joka tulevaisuudessa ”löydetään uudestaan”.

”

Jos katsotaan, ettei voi olla mitään filosofisia perusteita väittää jotain filosofista traditiota, lähtökohtaa tai paradigmaa toisia paremmaksi, niin silloin eri koulukuntien välinen taistelu siirtyy pois varsinaisen filosofian kentältä – siitä tulee puhdasta valta- ja henkilösuhdepolitiikkaa.

4. Subjektivistinen intellektualismi

Neljänneksi näennäisenä positiivisuutena voidaan pitää myös eräänlaista henkilökohtaisten ongelmien ”kirjoittamista” yleisenä filosofisena ongelmina. Tämä on tyypillistä etenkin vasemistolaisen ideologikritiikin ”postmoderneille” perillisille, kuten Jacques Derridalle tai Gilles Deleuzelle. Esimerkiksi Derridan ilmeinen intellektuaalinen narsismi toimii toki siinä mielessä yleisenä filosofiana, että subjektiivinen ei ole koskaan ”puhdasta”, vaan enemmän tai vähemmän yleisen kielen, kulttuurin ja filosofisen tradition leimaamaa. Derridan kirjoitus voidaankin vallan hyvin legitimoida antamalla sille asema filosofisesti (tai poliittisesti?) relevanttien ajatusten sampona – mutta periaatteessa samalla asialla ovat myös Haaparannan (1996) ”teknokraattifilosofitkin” asiantuntijalausuntoineen.

”Filosofiasiantuntijoista” poiketen Derrida hengenheimolaisineen ei tietenkään halua vedota järkeen, vaan pyrkii sellaisten (yhteiskunnallisten) vaikutusten aikaansaamiseen, jotka nimenomaan *eivät* perustu läpinäkyville argumenteille ja täsmällisille tai intuitiivisille käsitteille. Ollakseen läpinäkyviä on argumenttien tukeuduttava tiettyihin jo-olemassa-oleviin yhteisesti jaettuihin ajattelumalleihin ja käytäntöihin mutta tämä tukeutuminen merkitsee samalla niiden uusintamista. Jos näitä käytäntöjä halutaan filosofiassa uudistaa (eikä uusintaa), eivät filosofian *käsitteelliset sisällöt* siis saa olla läpinäkyviä. Vaikka tällaisen periaatteen tuottama ”käsiterunus” ei käsitteellisen sisältönsä suhteen olisikaan tietoa, voi se silti perustua päteville ”näkemyksille”. Sen arvioimiseen *ovatko* ne päteviä vai eivät, ei vain ole paljoa välineitä – pätevyys jää pitkälti uskon tai ”intuition” varaan. Sisällöllisesti dekonstruktioivinen ”käsiterunus” ei *itseään* ”kirjaimellisesti tahdo-sanoa-mitään”, kuten Derrida itsekin omasta kirjoituksestaan kirjoittaa¹⁵. Sen pätevyyden kriteerit – sikäli kun niitä voi sanoa olevan – jäävät subjektiivisiksi (sikäli kun ”subjektiivisesta pätevydestä” voi ylipäänsä mitään julkisesti sanoa).

NEGATIIVISEN FILOSOFIAKÄSITYKSEN EPÄTRADITIONAALISUUS

Äärimmillään avoimesti negatiivinen filosofiakäsitys johtaa siihen, ettei käytännöllisesti katsoen minkään positiivisen väittämän esittämistä voida katsoa filosofisesti oikeutetuksi. Jos positiivinen filosofia samaistetaan metafyyssiseen tai tietoteoreettiseen foundationalismiin – kuten absoluuttisen varmuuden etsimisen harhauttamatt negatiivista filosofiakäsitystä toteuttavat filosofit luonnollisestikin usein tekevät – joutaa positiivinen filosofia hyvällä syyllä saada viime kädessä epäoikeutetun, ”mahdottoman”, itsepetoksellisen tai ehkä älyllisen veltoilun leiman.

Erityisesti filosofisen tradition merkitystä korostavalle negatiiviselle filosofialle on positiivisten filosofisten käsitysten oikeutuksen kieltäminen kuitenkin sikäli paradoksaalinen asenne, että se merkitsee myös *irrottautumista* filosofisesta traditiosta – siirtymistä filosofiasta filosofiantutkimukseen. Useimmille filosofian todellisille klassikoille (Platon, Aristoteles, Tuomas Akvinolainen, Descartes, Locke, Hume, Kant, Hegel, Marx,

Mill, Nietzsche, Peirce, Husserl jne.) todellinen filosofia ei suinkaan ollut filosofiantutkimusta. Klassikoiden oma filosofiaikäsiitys näyttää olleen leimallisesti positiivinen ja heidän filosofiansa positiivinen sisältö – toki ”metafyysikan kritiikin” rinnalla – myös tunnetaan ja muistetaan parhaiten.

Positiivisen filosofian käytännölliseen mahdottomuuteen uskova filosofia merkitsee toisellakin tavalla irrottautumista filosofisesta traditiosta. Filosofiaikäsiityksestä riippumatta jokaisen filosofin käytännön toimintaan filosofian tutkijana, kriitikkona ja/tai opettajana vaikuttavat aina erilaiset ”näkemys”, olivatpa ne sitten ilmaistuja tai eivät ja vaikka niitä pitäisikin ”vain subjektiivisina mielipiteinä”. Ilman näiden ”näkemysten” julkistamista tai ilmaisemista (edes itselle), ne putoavat helposti kokonaan kriittisen keskustelun ulkopuolelle eikä niille perustuvien kantojen tarkistamiselle tarjoutu edes mahdollisuutta. Tämä (itse)kritiikin mahdollisuus jää helposti negatiivisen filosofiantutkijan itsensäkin ulottumattomiin, kun hänen toimintaansa ohjaavat käsitteet ja päämäärät jäävät kunnolla tiedostamatta. Negatiivinen filosofiaikäsiitys uhkaa siis myös filosofisen tradition perinteisistä perinteisintä itsekasvatuksellista päämäärää: itsetietoisuutta omista motiiveista (ja päämääristä) ja niiden itsekontrollia.

Liika varovaisuus käsitysten esittämisessä ei kuitenkaan näivetä vain negatiivisten filosofien itereflektiokykyä. Paljon tuhoisampaa on, että se näivettää koko filosofisen yhteisön itereflektiokykyä, kun filosofien keskustelu degeneroituu pelkäksi metafilosofiaksi (tai ehkä ”metametafilosofiaksi”). Enää ei keskustella suoraan filosofisista ongelmista vaan vain siitä, miten joku toinen filosofi (tai tämän kriitikko) on keskustellut näistä – tai millaisia argumentteja sen tai sen kannan puolesta voisi esittää, vaikkei niitä kukaan koskaan esittäisikään omana kannanottonaan. Eikä tämä rajoitu pelkkään keskusteluun, vaan filosofinen tutkimuksen samaistetaan käytännössä pelkäksi referaattien, yhteenvedojen ja kriittikien kirjoittamiseksi siitä, mitä joku toinen on kirjoittanut. Niinpä pelkkää opiskelua voidaan nykyään kutsua tutkimukseksi, jos vain yhteenvedo raportoidaan tyylikkäästi kansainvälisessä ja referoidussa julkaisussa. Filosofisten ongelmien todellinen tutkiminen jätetään kuolleiden (tai toisten) vastuulle – elävien sopii tutkia ainoastaan sitä miten niitä on tutkittu tai olisi voitu tutkia.¹⁶

POSITIIVINEN FILOSOFIA – LYHYT OPPIMÄÄRÄ ALOITTELJALLE

1. Hylkää absoluuttisen varmuuden ideaali!

Positiivinen filosofiaikäsiitys on siis ennen kaikkea filosofian harjoittamisen päämääriin liittyvä asenne – tavoitellaan uusia, synteettisiä, tosia, perusteltuja, merkityksellisiä ja ennen kaikkea omia filosofisia käsitteitä. Mahdolliseksi tämä tulee, jos absoluuttisen varmuuden vaatimus hylätään filosofisilta kannanotoilta – se vapauttaa paljon tilaa sellaiselle aidosti positiiviselle filosofialle, joka ei lankea ”kartesiolaiseen” foundationalismiin.

Absoluuttisen varmuuden vaatimuksen hylkäämisen ei tarvitse merkitä vajoamista toiseen ääripäähän, *anything goes*-asenteeseen,

sillä se ei merkitse luopumista perusteltavuuden vaatimuksesta tai edes totuuden tavoittelusta – hylätään vain vaatimukset täydellisestä tai lopullisesta perusteltavuudesta ja absoluuttisesta totuudesta. Nämä vaatimukset ovat epärealistisia ideaaleja, jotka todellisina filosofista toimintaa ohjaavina ohjenuorina johtavat käytännössä kauemmaksi näistä ideaaleista kuin niiden hylkääminen. Absoluuttisen varmuuden ideaali on ideaali, jota nimenomaan ei pidä ottaa aktuaalisen filosofoinnin – olipa se sitten uuden luomista tai vanhan arvioimista – todelliseksi ohjenuoraksi.

Absoluuttisen varmuuden ideaalia voidaan kritisoida samalla perusteella tekopyhäksi, kuin millä Charles Peirce kritisoi ”kartesiolaisuuden henkeä” ja ”epäilyn metodia”: Todellisuudessa me emme kykene asettamaan kaikkia lähtökohtiamme aidon epäilyksen alle, vaan ainoastaan ne, joiden epäilemiseksi meillä on positiivisia syitä, ts. vain ne, joiden seuraukset ovatkin osoittautuneet yllättäviksi. Illuusio kaikenkattavan epäilyn mahdollisuudesta vain johdattaa meidät ”todistamaan” epäilyksettömiksi ne uskomukset, joista olimme jo valmiiksi vakuuttuneita, ts. ne joita meillä ei henkilökohtaisesti ollut alunperinkään mitään positiivista syytä epäillä.¹⁷ Tällaiseen itsepetokseen voi katsoa langenneen kaikkien perustafilosofian klassikoiden, omalla tavallaan niin Descartesin, Kantin kuin Husserlinkin. Vaatimus todellisen tiedon absoluuttisesta varmuudesta tai sen perustelujen täydellisyydestä ei ole tarkoituksenmukaista – eikä kritiikki, joka (tosiasiallisesti) perustuu tällaisille vaatimuksille.

2. Ole rohkea, häpeämätön ja vilpittömän takinkääntäjä!

Se mitä positiivinen filosofia käytännössä edellyttää, on rohkeutta esittää hypoteeseja. Mutta ollakseen hyvää positiivista filosofiaa, ei ”filosofiseksi hypoteesiksi” sentään käy mikä tahansa spekulatio (tyyliin: ”olisikohan mahdollista näinkin ajatella”), vaan niiden on oltava sellaisia filosofisten ongelmien selitystä tai selvitystyöksiä, jotka voidaan arvioida potentiaalisesti paremmiksi yrityksiksi kuin jo tiedossa olevat. Niin kauan kun kukaan ei esitä mitään sellaista vaihtoehtoa tai argumenttia, joka voimallaan pakottaa asettamaan hypoteesin (tai sen suhteellisen paremmuuden) todellisen epäilyksen alaiseksi, eikä mitään muutakaan todellista epäilyksen aiheutta ilmene, tähän voidaan sitoutua toistaiseksi. Koska kaikki todellinen tieto – myös positiivinen filosofinen tieto – on tietoa vain menneestä maailmasta, eikä maailma pysy paikallaan (vaikkei muuttuisikaan koko ajan ja joka suhteessa), voidaan filosofisiin käsitteisiin sitoutua toistaiseksi.

Paitsi rohkeutta, positiivinen filosofia edellyttää myös aidosti etsivää filosofista keskustelua ja luottamusta sen voimaan – keskustelua, jossa mielipiteet ja kannat todella asetetaan julkisen kritiikin alle, jonka päämääränä ei ole pakkomieltainen yksimielisyys kompromissien kautta, jossa kritiikki ei ole puhdasta ja johon osallistujat eivät häpeä mahdollista pinnallisuuttaan ja erehtymisiään, vaan rohkenevat myös vaihtaa käsitteitänsä tai ainakin tunnustaa virheensä. Takinkääntämistä voi pitää aitona

”

Positiivinen filosofiaikäsiitys on siis ennen kaikkea filosofian harjoittamisen päämääriin liittyvä asenne – tavoitellaan uusia, synteettisiä, tosia, perusteltuja, merkityksellisiä ja ennen kaikkea omia filosofisia käsitteitä. (...)

Absoluuttisen varmuuden ideaali on ideaali, jota nimenomaan ei pidä ottaa aktuaalisen filosofoinnin – olipa se sitten uuden luomista tai vanhan arvioimista – todelliseksi ohjenuoraksi.

filosofisena hyveenä, kun se tapahtuu ilmenneiden argumenttien tai ”tosiasioiden” perusteella. Näennäisliberaalin tai nihilistisen filosofiakäsityksen kasvatit katsovat takinkääntäjiä karssaasti, koska heidän itsensä kohdalla kyse olisi vain opportunistisesta trendien nuoleskelusta tai ehkä petturuudesta omia opettajia ja filosofisia puoluetovereita kohtaan. Sen sijaan positiivinen filosofia on parhaimmillaan perustellun takinkääntämisen taidetta, missä takinkääntämiseen päädytään filosofian sisäisten kriteerien perusteella. Itsepintainen pitäytyminen epämääräisessä ”alkuperäisessä intuitiossa” ja sen loputon puolustaminen ja tarkentaminen (mikä helposti johtaa lopulta sen formalisointumiseen) on voitava joskus katkaista. Mutta takinkääntämiselle ei tarjoudu paljoa tilaa tai tarvetta, jos keskustelua ja kritiikkiä – tai yleisemmin filosofista instituutiota – hallitsee absoluuttisen varmuuden ideaali ja pelko henkilökohtaisesta nöyrytyksestä tai aseman menettämisestä vakavasti otettavana keskustelijana.

Tarkoitukseni ei ole tällä kirjoituksella loukata ketään, joka löytää itsestään tai filosofiakäsityksestään ”formalistisia”, ”nihilistisiä”, ”näennäisliberaaleja”, ”subjektivistisiä”, ”dogmaattisia” tai muita negatiivisia piirteitä, vaan ainoastaan herätellä yksitieteisesti tai julkisesti pohtimaan, mitkä periaatteet ohjaavat itse kunkin omaa toimintaa filosofina tai filosofiantutkijana, mitä niiden *pitäisi* olla, ja mihin suuntaan filosofiaa pitäisi kehittää. Tarkoitukseni ei siis ole tuomita ketään menneistä synneistä, vaan ehdottaa oman käsitykseni mukaan parempaa huomista – uutta moraalial filosofiaiselle toiminnalle –, positiivisen filosofian paluuta. Ja vaikka en alakaan etukäteen vesittämään esittämieni käsityksiä ja hypoteeseja, vaan oman ohjelmani mukaan ”sitoudun niihin toistaiseksi”, niin olen kyllä valmis takkia kääntämään, jos vain joku vaivautuu – ja onnistuu – osoittamaan niiden (poliittisen tai teoreettisen) kestättömyyden ja hedelmättömyyden.¹⁸

VIITTEET

1. Filosofista instituutiota voidaan tarkastella joko akateemisissa tai yleisemmässä mielessä. Akateemisella filosofisella instituutiolla tarkoitetaan filosofian yliopistolista (yms.) *organisaatiota*, ”ammattifilosofien” yhteisöä. Yleisemmässä, ei-organisatorisessa mielessä filosofinen instituutio vertautuu muihin yleisiin yhteiskunnallisiin instituutioihin, kuten perheeseen, tieteeseen, taiteeseen tai kirkkoon/uskontoon.
2. Katso Klemola 1998.
3. Pelkkä filosofiakäsityksen positiivisuus ei välttämättä merkitse kannanottoa tieteen ja filosofian väliseen demarkaatio-ongelmaan. Positiivista filosofiaa voidaan tehdä yhtä hyvin quinelaisen naturalismin kuin kantilais-husserlläisen transsendentaalifilosofian puitteissa. Kysymys puhtaan filosofian mahdollisuudesta (tai idealista) voi olla filosofiakäsityksen positiivisuudesta riippumaton.
4. Hyvän esimerkin pääasiassa kritiikkiä sisältävästä mutta leimallisesti positiivisesta pyrkimyksestä antaa Lars Herzbergin artikkeli ”Voiko etiikkaa soveltaa?” (*n & n* 4/2000, s. 54–61). Vaikka Herzberg kritisoikin nk. soveltavaa etiikkaa, hän ei tyydy pelkkään kritiikkiin ja analyysiin, vaan tarjoaa lisäksi positiivisen vaihtoehdon (vaikkei sen puolesta oikeastaan mitään positiivisia argumentteja esitäkään).
5. Tässä suhteessa erotteluni positiivisen ja negatiivisen filosofiakäsityksen välillä eroaa Lahtisen (2000) filosofian ja filosofiantutkimuksen välisestä erotelusta, sillä pelkkä ”laajasti sivistynyt oppineisuus” lankeaa mielestäni paremmin filosofiantutkimuksen kuin varsinaisen filosofian alaan. Vastaavasti on mielestäni liikaa vaatia todellisten filosofien todella olevan tai olleen *suuria* suunnannäyttäjiä tai vaikuttajia, suunnannäyttäjän asenne – positiivinen filosofiakäsitys – riittää.
6. Stephen Toulminin mukaan tämä kulttuurinen käänne ajoittuu juuri Descartesin vaikutusvuosiin 1610–50, jolloin (niin Ranskassa kuin Englannissakin) renessanssijan humanismin ja skolastisen aristotelismin froneettinen, tapauskohtainen ja pluralistinen rationaliteetti korvattiin absoluuttisen varmuuden tavoittelulla ja formalistisella rationaalisuuskäsityksellä (tarkemmin ks. Toulmin 1990 tai Vehkavaara 1997).
7. Negatiivisen filosofiakäsityksen vahvistumisen rinnalla – ja siihen läheisesti liittyen (katso Vehkavaara 2001) – on myös tiedon käsite yksipuolistunut:

- tiedosta on alettu yhä enenevässä määrin puhua vain kielellisesti ilmaistavissa olevana uskomuksena, propositiona tai väitelauseena – tiedosta tuli 1800–1900-lukujen vaihteeseen tullessa pelkkä tosi ja hyvin oikeutettu uskomus.
8. Siinä missä eurooppalaisissa filosofissa on tapana vastustaa ”kartesiolaaisuutta”, viitataan tällä yleensä Descartesin dualistiseen mielenfilosofiaan tai filosofiseen foudationalismiin. Sen sijaan Descartesin ”epäilyn metodilla” tuntuu yhä olevan keskeinen asema modernin filosofian ideologiassa. Epäilyn metodin kritisoinen tekopyhäksi on kuitenkin uutta tulemistaan tekevän pragmatismen klassikoiden keskeisiä lähtökohtia, katso esim. Peirce 1992/1868, s. 28–29.
  9. Esimerkiksi Suomen filosofisen yhdistyksen Kokemus-kollokviossa Tampe-reella 8.–9. 1. 2001 voi valtaosan esitelmistä luokitella sisällön puolesta leimallisesti negatiiviseksi filosofiksi tyyppiä ”kokemus tai kokemuksen käsite sen ja sen historiallisen hahmon filosofissa”.
  10. Kuten ”tieto on tosi hyvin oikeutettu väitelause”.
  11. Hyvän esimerkin antaa filosofisen logikan kehitys 1900-luvulla, joka on sen filosofisuuden kannalta negatiivinen. ”Järkeilyn teoria tai taito” on vieraantunut ajattelusta ja muuntunut formaalikielillä esitettyiksi formaalien systeemien kuvailuiksi.
  12. Tällainen ajatus näyttää sisältyvän esimerkiksi joihinkin Sami Pihlströmin kannanottoihin: ”Filosofia näyttää olevan perinteidensä konstituioima, mutta perinteet uudistuvat koko ajan. Yksityiset ajattelijat kuuluvat moniin eri traditioihin, joiden puitteissa heidän ajattelullaan on jokin merkitys ja jotka mahdollistavat heidän näkemystensä tutkimisen, vertailamisen ja arvioimisen”. Loppuviitteessä Pihlström jatkaa: ”Eri filosofien ’merkitys’ voi näyttäytyä hyvinkin erilaisena sen mukaan, millaiseen traditioon heidät asetetaan. Ei tule olettaa, että filosofiset tekstit aina ongelmatomasti asettuivat johonkin tiettyyn traditioon.” Pihlström 2001.
  13. Vertaa Vähämäki 2000, s. 211–212.
  14. Peirce, 1992/1868, s. 29.
  15. Derrida, 1988, s. 22. Tällaista käsitteerunoilua voidaan pitää myös ongelmallisena moraalisenä toimintana, sillä sen tuottamia vaikutuksia ei voi ennakoida – eivätkä sen luoajat ohjelmansa mukaan edes voisi sitä periaatteessa haluta. Viime kädessä kyse on yhtä destruktiivisesta toiminnasta kuin terrori-iskussa – järkytetään vallitsevia rakenteita vailla kykyä arvioida sitä, johtaako muutos hyvään vai pahaan.
  16. Negatiiviselle filosofiakäsitykselle ovat tyypillisiä sellaiset usein esitetyt väittämät, joiden mukaan kaikki filosofia on vain alaviitteitä Platonin teksteihin tai filosofian tehtävänä *ei ole vastata* kysymyksiin vaan löytää oikeat kysymykset. Toki positiivisellekin filosofialle on oleellista löytää oikeat kysymykset (tai paremminkin oikeat *käsitteet* kysymyksiin), mutta positiivinen filosofia myös pyrkii vastaamaan näihin, vaikkei vastauksen universaalisuudesta tai absoluuttisuudesta olisi aavistustakaan. On turha kysyä kysymyksiä, jotka *etukäteen* ”tiedetään” ikuisiksi arvoituksiksi – joihin ei todellisuudessa siis edes pyritä vastaamaan.
  17. Peirce 1992/1868, s. 28–29.
  18. Kirjoitus pohjautuu alunperin *Filosofisen tiedon luonne* -seminaarissa (Räsänen & Tuohimaa 2001) Tampereen yliopistossa 12. 5. 1999 pitämään esitelmään, katso Vehkavaara 2001.

KIRALLISUUS

- Jacques Derrida, *Positioita. (Positions, 1972.)* Suom. Outi Pasanen. Gaudeamus, Helsinki 1988.
- Leila Haaparanta, ”Ajatuksia filosofista”. *niin & näin* 3/1996, s. 8–9.
- Lars Herzberg, ”Voiko etiikkaa soveltaa?” *niin & näin* 4/2000, s. 54–61.
- Timo Klemola, *Ruumis liikkuu – liikkuuko henki?* FITY, vol. 66, Tampereen yliopisto, Tampere 1998.
- Mikko Lahtinen, ”Pääkirjoitus – Filosofista filosofiantutkimukseen”. *niin & näin* 3/2000, s. 2–3.
- Charles Peirce, *The Essential Peirce: Selected Philosophical Writings, Vol.1 (1867–1893)*. Toim. Nathan Houser & Christian Kloesel. Indiana University Press, Bloomington & Indianapolis 1992.
- Sami Pihlström, ”Filosofian traditaalisuudesta ja transsendentaalisuudesta”, *niin & näin* 1/2001, s. 42–52.
- Petri Räsänen & Marika Tuohimaa (toim.), *Filosofisen tiedon luonne*. FITY, vol. 67, Tampereen yliopisto, Tampere 2001.
- Stephen Toulmin, *Cosmopolis – The Hidden Agenda of Modernity*. Free Press, New York 1990.
- Tommi Vehkavaara, ”Sympaattinen johdatus Stephen Toulminin filosofiaan”. *niin & näin* 4/1997, s. 42–47 tai http://mtlserver.uta.fi/~attove/TOUL_NN.HTM
- Tommi Vehkavaara, ”Filosofisen tiedon luonne ja positiivisen filosofian puolustus”. Ilmestyy teoksessa Petri Räsänen & Marika Tuohimaa (toim.): *Filosofisen tiedon luonne*, FITY, vol. 67, Tampereen yliopisto 2001 tai http://mtlserver.uta.fi/~attove/Fil_ti.PDF
- Jussi Vähämäki, ”Etiikka eteenpäin!” *Tiede ja elämys* 3/2000, s. 205–212.